

De kleine Oekraïne

DRIE VRIENDEN

Drie vrienden gingen elk hun weg
en luister wat ik van hun zeg:

De een gaf zijn geld aan geld en graan,
maar bij zijn graf bleef niemand staan.

Een gaf zijn hart een jonge vrouw
die eenzaam bleef in zware rouw.

Een lei zijn hart in 't dichterwoord
en eeuwig wordt zijn lied gehoord.

ADRIAAN DE ROOVER

Fer Luggen

De kleine Oekraïne

Volksverhaal

*

Fer Lugger: De kleine Oekraïne

Boeken uit Limburg

Coverontwerp: eFeL

Omslagfoto: gashouder Meezenbroek - Rijckheyt

© Fer Lugger - 2009

Heruitgave - 2021

Andere boeken van Fer Lugger.

- * Verkoold Glas
- * Houten Harten
- * PIER trilogie De kleine Oekraïne - Valerie - Bittere vrienden
- * Kalle Blom
- * In de nevel van de nacht
- * De Spijkerboom
- * La Paloma
- * De Winkel
- * Gebroken Grond

Ze hadden hem meegenomen naar de vijver. De rooie Lammen, Budje en Christ. Meegelokt eigenlijk, want ze wisten verduiveld goed dat hij daar van zijn moeder niet komen mocht. Dat ze dat niet graag zag. Boven die vijver zwierven de geesten van de terechtgestelde bokkenrijders nog altijd rond. Weliswaar die van ruim twee eeuwen geleden, maar er waren zoveel van haar naamgenoten bij geweest en daar was ze lang niet fier op. Aan de galgen van de Heesberg en Heksenberg waren heel wat Kerckhoffssen opgehangen. Ze hingen daar in de avondwind te bengelen tot ze stonken. Tot de baljuw het genoeg vond en ze ruw werden losgesneden om aan de familie te worden teruggegeven. Die begroeven ze dan ergens stil en goedkoop in ongewijde grond. Als er mensen langs hun grafzerk liepen, sloegen die heimelijk een kruis. Haar naamgenoten, misschien wel heel verre verwanten, de Kerckhoffssen die indertijd als bokkenrijders waren opgehangen, waren niet op de vingers van een hand te tellen en daar was zijn moeder niet trots op.

Maar hij, Pierre wel, en daarom hadden ze zich ook zo genoemd: de bende van de nieuwe bokkenrijders, die uit niet meer dan vier man bestond. Jongens eigenlijk; kinderen meer. Belust op avontuur.

De vijver, ontstaan uit eeuwenoud moerasgebied, lag er die middag inderdaad wat mistroostig geheimzinnig bij. Best mogelijk dat daar af en toe nog wat verdwaalde geesten rondspookten die geen eeuwige rust konden vinden.

's Avonds en in de nacht dan, als er dikke mistflarden over het water hingen, overdag was het er vredig en stil.

In de lente was het vijverwater helder. Daarna verkleurde het langzaam. Van hartje zomer tot ver in de winter was het wa-

ter algengroen, tot het dan plotseling weer verkleurde tot een grijzig blauw, net als het ijs dat er enkele weken oplag. Vaak dik genoeg was om op te kunnen schaatsen. Als het water weer doorzichtig helder was, kon je de dikke karpers loom zien rondzwemmen en de snoek die alle kleine visjes opvrat. Zwemmen, deed een vis dat eigenlijk wel? Zijn bewegen was dat niet ons lopen? 'Hij zwemt als een vis in het water', zo zei men. Maar klopte dat eigenlijk wel?

Ze zaten met z'n vieren onder de treurwilg, waarvan de takken tot vlak boven het water hingen, alsof de boom daar zijn tranen vandaan haalde. Wondermooi, dat wel, maar ook wat treurig en melancholiek. Zoals een *Salix Vitellina* nu eenmaal moet zijn, wiens lot het nu eenmaal is zich te laten hangen en voortdurend treurig te zijn. Maar de treurige wilg was niet altijd een treurwilg geweest.

- "Nu zagen Maria en Jozef de wilgenboom: om hunnentwille, omwille van het Kind, om hen voor de soldaten te verbergen was hij in zijn blijde verschijning en in vreugde van zijn rank en fijn wezen voor het licht van de Hemel veranderd. Hij stond diep in zichzelf geknakt en gebogen en aan zijn neerhangende takken hing, zwaar als de droefheid van tranen, het lover zijner bladeren neer, lang en recht, tot de grond, als stond hij voor immer te treuren"-.

Maar dat kerstverhaal van Antoon Coolen over de treurwilg kenden zijn vrienden, die heidenen, niet. Daar hadden ze nog nooit van gehoord. Ze zaten daar en hadden zo hun geheimen. Vier bokkenrijders, samenzweerders met hun duivelsritten. Grote geheimen te ontrafelen, mysteries zonder einde. De rooie Lei Lamén, Budje, Christ en hij, Pierre, die door iedereen buiten zijn moeder Pie genoemd werd.

Het ging er ernstig aan toe. Onder een treurwilg lachte je nu eenmaal niet. Daaronder verkocht je geen onzin.

Pie mocht dan wel de jongste van het viertal zijn, maar daarom nog lang niet de minste. Trouwens Christ, hoewel ruim

een jaar ouder, was een stuk kleiner en nog ziekelijk ook. Bronchitis. Als hij zich opwond of inspande piepte zijn mager borstkast op en neer. In de juiste toonhoogte. En dat chronisch. Onder zijn wollen zelfgebreide slip-over droeg hij ter bescherming van zijn slechte longen in zomer en winter een schetsblok. Dat ook, omdat hij schitterend tekenen kon. Hij had altijd wel een Caran d'Ache potlood startklaar en wist daarmee de mooiste dingen te tekenen. Ook meisjesgezichten.

'Ik word later een beroemde kunstschilder,' voorspelde hij verwaand. Als hij dat 'later' maar haalde. Hij had op de lijst voor het longsanatorium in Horn gestaan en was er al bijna naar toe geweest, maar toen bleek dat zijn alleenstaande moeder atheïstisch was ging dat feest niet door. Was er in het sanatorium plotseling geen bed meer vrij geweest. Volgens de mensen die het weten konden, had de mijnwerkersvakbondaalmoezener monseigneur Poels zich toen persoonlijk ingezet om zijn naam van de wachtlijst te schrappen. Bolsjewieken en ongelovigen hoorden niet in roomse bedden. Ook die met longaanandoeningen niet. Die gingen maar in hun eigen communistische 'kolchoz' dood, vond de eigenlijke en onbetwiste baas van Zuid-Limburg. De assistent-paus, zeg maar. Veel hoger nog dan bisschop Lemmens in Roermond. De mensen konden kiezen. Zijn levensgroot portret op een groot schilderij van de kunstschilder Tielens of zijn markante, dikke kop in zwaar brons, gemaakt door Charles Vos. Alle twee geschonken door brave, maar vooral volgzame Limburgse katholieken. Van beide kunstwerken waren mooie prentjes te koop.

Pierre's moeder zag ook niet graag dat hij met die heidenen omging, maar hij kon niet om hen heen, hij woonde nu eenmaal bij ze in de buurt. Hij woonde er verdorie middenin. Wat zijn moeder ook zei, hij kon er niets aan doen. Ze hield hem er niet van af.

'Wil je een pak slaag hebben,' hadden ze hem bij de eerste ontmoeting brutaal voorgesteld. Hij mocht kiezen uit een bloedneus of een voortand uit. Hij koos voor het eerste. Ze keken toe hoe hij moedig het bloed stelpste en zijn zakdoek langzaam bordeauxrood werd. De echte bloedkleur van de bokkenrijders. Daarna wilden ze met hem spelen, maar hij moest niet verwaand gaan doen en bidden of zo, 'dan flikkeren we je meteen in de beek,' hadden ze gezegd. Maar eerst moest hij hun nog zijn bos zoethout geven. Ze hadden hem grootmoedig paap gedoopt, omdat hij de enige katholieke bokkenrijder onder ze was. De enige 'paap' waarmee ze wilden spelen.

'Jullie van boven de Moerdijk kunnen eigenlijk helemaal geen echte bokkenrijder zijn, als 'Hollenders'. De bokkenrijders waren rasechte Limburgers. Jullie kaaskoppen waren meer geuzen, zegt mijn vader. Watergeuzen. Die hadden hun eigen roemruchte rovershoofdman. Lumey, de woeste graaf van der Marck, het zwijn van de Ardennen, die in Den Briel zomaar negentien monniken heeft vermoord. Toen Alva daar zijn bril verloor. Op 1 april 1572.'

Dat wreef Pie zijn kameraden fijntjes onder hun neus. Daar hadden ze met hun grote Hollandse bek toch geen afdoende antwoord op. Daar hadden ze niet van terug. Vanaf toen was hij als afstammeling van de roemruchte bokkenrijderskapitein Joseph Kerckhoffs, hun onbetwiste aanvoerder.

De bovenste boevenbaas dus, zeg maar. Een gelovige tussen heidenen. Dat zou eigenlijk andersom moeten zijn, want de wijk Trolenbroek was slechts een van de weinige vuurrode enclaves in de katholieke mijnstreek. Ditmaal had de rooie een verboden socialistenblad van thuis meegebracht. Dat las zijn vader altijd. Dat het hem niet zozeer om de opruiende inhoud ging, maar meer om de zinnenprikkende korsetadvertentie achterop. Een vrouw die zomaar in haar blote kont stond en zich daarin nog liet fotograferen ook.

In Agfakleur. Ze stond erbij alsof ze ieder moment kon gaan pissen. Alsof ze het koud had. Ook al zat ze stevig vastgespalkt tussen een wirwar van koorden en baleinen. Twee elastieken bandjes hingen tot bijna op haar knieën. Daar bengelden wat onduidelijke ijzeren haakjes aan. Het korset was nog in termijnen te betalen ook. Voor een paar luttele gulden per maand stonden zowel de vrouw als het korset in dat socialistenblad te keur en te koop. Met kippenvet en al. 'Voor de charmante vrouw', stond erbij. Wat die in een socialistenblad te zoeken had was een raadsel.

'Ik vind er geen barst aan,' zei Budje. Hij snoof luidruchtig aan de glijbaan onder zijn neus en trok eens stevig aan zijn bretels zodat zijn kruis wat omhoog schoof. Maar zijn oren waren bloeddoorlopen rood, alsof hij loog. De flaporen, waarvan zijn eigen vader vond dat hij die windvangers 's nachts maar beter vast kon pinnen met wasknijpers. Maar dat deed Bud niet; wat goed genoeg was voor minister van Kleffens, was ook goed genoeg voor hem. Bovendien hoorde hij zo beter en ving op de draaimolen meer wind en maakte zodoende veel meer vaart. Budje's neus liep en zijn voeten roken, dat zou toch eigenlijk andersom moeten zijn, vond Christ. Hij was de domste niet.

Maar Pie keek beter en vond die bijna naakte vrouw uit dat socialistenblaadje wel wat op zijn moeder lijken. Ook diezelfde lichtblauwe irissen. Ook dat naakte weke vlees. Zo had hij haar ook eens voor de spiegel zien staan, op de dag dat oom Jos trouwde. Trots, bloot en mooi. Voordat ze in zijde en satijn in de kerk verscheen. Met vuurrode lippen. Dat gemaakte lachje. Dat was bij de bruiloft van oom Jos met tante Sjaan geweest. Toen de hele familie zo vreselijk dronken was geworden en hij had moeten spuwen van de koude schotel en de vele glazen noca-nola. De maker van dat prikdrankje was een zekere Leo Moulen uit Kunrade. Dat was een handige zakenman, volgens opapa. Een harde ook. De eenvoudige li-

monadehandelaar had het grote en machtige Amerikaanse drankconcern eens een poepje laten ruiken. Die vonden zijn Noca-Nola te veel lijken op hun Coca-Cola en spanden een rechtszaak tegen hem aan.

'Nee,' zei de rechter. 'Dat *Alkoholfreies Frucht-Getränk* is een eigen geregistreerd product.' De 'Misters' uit Atlanta hadden pech. Die mochten in Limburg geen flesje Coca-Cola meer verkopen, besliste hij. 'Lei Moele' mocht dat van de rechter niet buiten de provincie Limburg doen, maar dat deerde hem niet, daar kwam hij toch al niet met zijn Noca-Nola.

Ja, zo handig kon een domme Limburger soms zijn.

Eerst had oom Jos willen trouwen in zijn gitzwart WA-uniform, maar daar hadden zowel de pastoor als de familie van de bruid heftig tegen geprotesteerd. De Kerk hield haar deuren Siberisch gesloten voor NSB-ers in uniform.

Toen had de Weerbaarheidman maar zijn zwarte pak met hoge hoed uit de mottenkast gehaald. Dat stond hem ook veel beter, vond Pie. Het feest had er ondanks de heftige politieke discussies onderling niet onder geleden. In tegendeel. Het huwelijk was om het WA-uniform al eens uitgesteld en dat was toen hoogst onplezierig geweest. Pastoor Willems had koppig aan zijn standpunt vastgehouden. Op zijn altaar beslist geen NSB-uniformen. Dat mocht geeneens van de bisschop, nationaalsocialisten in uniform een heilig sacrament toedienen! Ze mochten blij zijn dat hij het überhaupt nog deed.

Opapa gaf toe, wat hij niet zo vaak deed. Jos in burgerpak dan maar. Eindelijk kon het feest beginnen. Werd wat leven in de brouwerij gemaakt. Blijdschap in plaats van ergernis en ongenoegen. Opa en oma Robroek, de ouders van Pie's vader, waren ook uitgenodigd. Hoe meer zielen hoe meer vreugde. Zo was opapa wel; gul en gastvrij als het uitkwam, en bot en afwijzend als iets hem niet beviel. Hij kon goed weg met het eenvoudige boerenechtpaar. Een slimme boer

in de familie was nooit weg. Boeren waren er altijd al geweest, net als handige zakenlui. Zakenlui, boeren en arbeiders, in die volgorde.

'Ach, de rijke besteelt nu eenmaal graag de arme. Dat is altijd al zo geweest; hoe zou je anders rijk kunnen worden, maar of dat altijd echt stelen is?' Dat was nog maar de vraag, volgens opapa. De armste mensen hadden nu eenmaal vaak het grootste hart en waren meestal te goed van vertrouwen. 'Wie weinig weet, moet veel geloven,' prevelde hij er nog achteraan. Oma had het bruidspaar iets voor de linnenkast gegeven, maar mama schonk de bruid wat voor de pronk.

'Kameraden bokkenrijders, dit tijdschrift is verdomme al dik vijf jaar oud,' merkte Christ scherpzinnig op.

'Die vrouw kan allang dood zijn, vergaan of al oma zijn'. Hij stootte het blad verachtelijk weg. De datum op de voorkant verried juli 1934 en de binnenkant liet wat van de misère in Amsterdam zien. Onscherpe plaatjes, die uit ontelbare zwarte puntjes bestonden en wat van de Jordaanopstand liet zien. Hoe daar klabakken met hun blinkende sabels, hoog van boven hun paard ongenadig op weerloze burgers insloegen.

'En alleen omdat ze geen werk maar wel honger hadden. De vuile moordenaars van Colijn hebben daar verdomme toen zeven onschuldige burgers doodgeslagen, zogezegd in naam der wet vermoord,' oreerde de rooie Lamén, die van voren Leo heette en dat allemaal van zijn vader wist. 'Het schijnt dat de regering in Den Haag de werklozen maar bolsjewieken en crapuul vond.'

De familie Lamén waren van huis uit felle socialisten en Hollanders. Zijn moeder had hem bij zijn geboorte Leon genoemd, naar Trotski, maar liever nog had ze hem naar Marx willen noemen, maar de naam Karl had haar toch wat te Germaans geklonken, te Teutoons en de Duitsers hielden tegenwoordig niet zo van communisten. Dat Leo was trouwens ook al heel snel vervangen door het meer streekgebonden

Lei en werd alleen nog maar gebruikt als het wat strenger moest. En dat was niet zo vaak het geval bij anarchistische socialisten. Ze lazen thuis vuurrode socialistenblaadjes waarin de klassenstrijd nog eens extra hard werd aangewakkerd. Het partijblad De Fakkel, dat frank en vrij schreef over volksvijandige katholieke ministers, die alleen maar oog hadden voor de belangen van de bezittende klasse en daar dan ook stiekem allerlei wetjes voor maakten. Louche bisschoppen, die in het holst van de nacht en onder het genot van een duur glas wijn met ze samenspanden en in het geheim met de regering complotteerden.

De herkomst en inhoud van die geschriften waren een groot volksgevaar dat te vuur en te zwaard bestreden moest worden, preekte de pastoor bijna dagelijks van zijn kansel en liep daarbij zelf vuurrood aan. De roomse Kerk trok ten strijde en verbood zulke opruiende blaadjes ten strengste en verklaarde de socialistische tijdschriften tot verboden lectuur, die op de index werd geplaatst. In de ban werd gedaan. Gelovigen die zulke schunnige regels per ongeluk tegenkwamen, moesten ter bescherming van hun ziel maar liever drie kruistekens slaan. Het was dwars tegen alle regels van de katholieke Kerk in, wat daar onder onze eigen ogen allemaal gebeurde.

Daar achter de vijver lag die woonwijk, de kolonie Trolenbroek. Rijen van huizen in roestbruine bakstenen, waar De Fakkel wel werd stukgelezen. Kleine armoedige arbeiderswoningen, bestemd om mijnwerkersgezinnen in weg te bergen. Gebouwd door een mistroostige architect met veel te weinig tijd en nog minder geld. Huizen met kleine ramen, om zowel de koelte als de warmte binnen te houden en lange moestuinen achterom. Met de wc buiten, zodat de drol in het koudejaargetijde, eerst nog warm nawalmend, al vlug stijf bevroor, voordat hij na een lawaaierige trek aan de roestige spoelbacketting voorgoed in de diepte van de riolering verdween. Waar de uitwerpselen van de hele mijnkolonie

zich broederlijk verenigden om dan, zonder onderscheid van kleur of vorm, in de gestaag voorbij stromende Caumerbeek gezamenlijk verder te zwemmen. Richting Maas.

In de winter zat je niet lang op de wc, maar in de zomer was het er goed vertoeven. Was het er koel en rook het er betrekkelijk fris. Afgezien van de stank die de bezoeker zelf produceerde. De prei en de uien van gisteren maakten daar een niet onaanzienlijk deel van uit.

Bij Pie thuis lag de wc in de gang - in de vestibule volgens zijn moeder - en was minstens twee bij twee meter, maar stinken deed het er op zijn tijd ook. Vooral als mama weer eens haar Kneippkuur deed. Een geneeskrachtig 'Wasserkur' deed, samen met de heilzame kruidenbitter van broeder Aloysius of bruine flesjes met medicinaal tonicum dronk. Homeopathisch hoor. Tegen de zenuwen en hartkrampen. Papa moest er niets van hebben, die hield zich liever aan de Enkhuizer almanak en dronk levertraan. Die had hem nog altijd goed geholpen.

Mama praatte zo nu en dan als uit een Frans liefdesroman-netje. Vindend dat ze in haar leven niet zonder literatuur kon. Maar dat was volgens papa meer uit pure verveling. Uit onvoldaanheid. Als ze niet fantaseerde of dagdroomde voelde ze zich ziek. Had ze een of andere ongeneeslijke kwaal.

Net als de 'ingebeelde zieke' van Molière, vond papa haar. Monsieur Argan had zich ook voortdurend ingebeeld zwaar ziek te zijn. Hij had dat toneelstuk onlangs in het openlucht-theater van Spaubeek gezien. Of was het in Valkenburg?

In ieder geval had het op het einde hard gegerend. Doornat was hij geweest toen hij thuiskwam. En de andere dag rillerig en zwaar verkouden. Maar had je hem toen daarover horen klagen? Was hij toen in bed gebleven? Nee!

Pie ergerde zich ook aan haar eeuwige geklaag. Ze was nog jong en deed oud, of net andersom. Hij wilde beleefd zijn tegen zijn moeder, maar een zeker wantrouwen tegen haar

onechte volwassenheid bleef bestaan. Dat maakte hem tegen haar een beetje koel, wat hoog. En dan dat eeuwige geklaag over de mindere buurt. Dat gekerm over Trolenbroek.

De wijk lag zo dicht bij de mijn, dat je het lawaai van het rangeren op het mijnterrein er nog duidelijk kon horen en je het grauwgrijze vuil van de Lange Jan dagelijks op het wasgoed terugvond. In de buurt van de koeltorens regende het bijna altijd en was de straat altijd nat. Het rook er naar kolen en gruis. Een woonwijk waar een nieuw mijnwerkersras werd gekweekt. Een buurt van indringers, pendelaars en buitenlandse gelukzoekers, een soort kolchoz van vadertje Stalin, vol met revolutionaire oproerkraaiers en strijdbare communisten. Waar kinderen ter wereld kwamen die niet gedoopt werden. Waar roomse priesters werden geweerd, ook al hing het kindje zo moeilijk aan zijn navelstreng, dat zowel moeder als kind eraan dreigden te bezwijken. Ook de katholieke dokters waren daar niet echt welkom.

Maar eenmaal op de mijn waren de mannen allemaal braaf en volgzzaam. Op de maandagmorgen geurde het er naar groene zeep en soda en stonden de vrouwen in de open deur met de buurvrouw te praten. De kinderen aan hun rokken. Meestal met een glijbaan snot onder hun neus. Toch was het geen achterbuurt. Vuil of onderkomen waren de kinderen daar nooit. Wat bleekjes, maar in de zomer was dat bleke weer weg. Was hun huidje heerlijk zomerbruin.

Veel te doen was er niet. Soms ratelde een paard met wagen over de kasseien. Dat was het dan. Dan had je het ook gehad!

'Kettters van de ergste soort, dat zijn het,' preekte pastoor Willems. Desondanks zegende hij ze iedere zondag telkens weer opnieuw, die vervloekte kettters, en vroeg hij tijdens de Heilige Mis de dierbare gelovigen een speciaal gebed voor de SDAP-ers in Trolenbroek te doen. Te bidden voor de zondaars, voor hun genade en zielenheil.

'Dat Trolenbroek is net de kleine Oekraïne, net zo rebels en heidens als de Oekraïners zelf zijn,' zo kwalificeerde hij de even zo opstandige als brutale koloniebewoners geërgerd. 'Een groot communistennest daar, net als in de echte Oekraïne, direct achter dat brave katholieke Polen!'

'Oekraïners zijn volgens mij van huis uit allemaal braaf katholiek,' zo meende mijn vader fijntjes. 'Orthodox, dat weer wel, maar in ieder geval toch gelovige christenen. Communistische Oekraïense orthodoxe christenen dus, of net andersom.' Ook al zag oppercommunist Jozef Stalin dat niet graag. Als ze konden, gooiden ze die Josif Vissarionovits Dzjoegasjvili zo maar hun land uit, hup, terug naar Georgië. Dat moest zo'n pastoor toch eigenlijk weten.

Och, die pastoor Willems was tenslotte ook maar een eenvoudige dorpspastoor. Een boerenzoon uit Ubachsberg, die met moeite Rolduc had gedaan.

Ze woonden dus midden in Trolenbroek. Midden in de vuurrode mijnwerkersbuurt, in de goddeloze socialistenkolonie. Als enige katholieken tussen de ongelovigen in. In een groot bakstenen huis, waar wel minstens vier arbeidershuisjes inpasten. Met evenveel voor- als achterdeuren. Zo ruim dat ze bijna altijd bezoek hadden. Direct naast de gemeentelijke gasketels, twee enorme grijsstalen cilinders die het kookgas voor de halve stad regelden. Zijn vader was er de gasman, de gaswacht of hoe je die functie ook mocht noemen. In ieder geval een beambte met vakantiedagen - die hij nooit opnam - een goed loon en pensioen, mooi door de Staat geregeld.

'Als mijn man zit te suffen of niet goed oppast, ontploft heel Heerlen. Hij doet verantwoordelijk werk,' vertelde zijn moeder trots rond. Ze hield wel van wat koude drukte, van wat bombarie. Daarbij werd binnen in de ketel alles automatisch geregeld en moest hij alleen de drukmeters in de gaten houden en pas in actie komen als de boel verontrustend begon te fluiten. En dat was niet zo vaak. Volgens Pie sliep zijn vader daar de halve tijd.

Daarbinnen in dat labyrint van dikke gasbuizen en manometers, mocht zijn zoon nooit komen. Veel te gevaarlijk!

Ondank de overvloed aan steenkool - de stad lag er verdorie bovenop - hield het eigenwijze gemeentebestuur hardnekkig vast aan eigen kookgas, dat logischerwijze via een ingewikkeld vergassingsstelsel eerst aan de kolen onttrokken werd.

Ach, het kleine gat had altijd al pretenties gehad. Het was vroeger nog jarenlang Staats geweest. Het had ook ooit een andere naam gehad: Coriovallum, een kleine nederzetting, waar ooit op het drukke kruispunt van belangrijke heirbanen een Romeins badhuis had gelegen. Waar vermoeide reizigers

of legioenairen reizend op de Via Belgica van Aken naar Tongeren of vice versa, wat ontspanning en rust gevonden hadden. Soms zelfs een sierpot van de plaatselijke pottenbakker Lucius mee naar hun vrouw in Italië namen. Als souvenir uit dat koude, barbaarse Germania Inferior - ver weg van hun familie in de zonnige Casa - daar in hun grote legerkampen te Boulogne sur Mer, Xanten, Keulen of Trier. Wat nog altijd beter was dan soldaat te zijn in dat opstandige, onbetrouwbare Palestina.

Dat pleisterplaatsje van toen was nu bijna twintig eeuwen later uitgegroeid tot het centrum van een bloeiende mijnindustrie. Middenin het mooie Zuid-Limburgse land. Onder Sittard kwamen er eerst nog de gouden graanvelden met hun rijpe volle korenaren. Dan pas verschenen de eerste heuvels. Middenin het lieflijke heuvellandschap hadden ze de mijnen neergekwakt. Zwart en zwaar. Grauwe, naargeestige steenberggen verdrongen daar nu het sappige groen. Bergen steenafval, het waardeloze bijproduct van steenkool. Zwart, zwaar en koud. De geur van verrot hout hing er nog aan. Steengruis waar veel zweet inzakt. De grauweste hoek van Limburg.

Met de eerste wegwijzers naar de mijnkoloniën met hun vele nationaliteiten. Vreemdelingen met andere gewoonten en rare zeden. Zuid-Limburg, dat ervan bovenaf gezien maar als een armzalig balzakje aanhing. Buiten de stevig geld opbrengende mijnen was het de Hollanders niets waard.

'De Hollanders geven geen barst om ons,' zo meende nonk Huub, de oudste broer van Pie's vader. Die liever geschiedenisleraar geworden was dan controleur op de tram. Die liever droomde over het slot Loevenstein en Hugo de Groot, dan tramkaartjes knipte bij de LTM. Die ook wel in die boekenkist had willen zitten. Die van historie hield en niet zo koningsgezind was. 'Het voormalige wingewest stelt voor de kaaskoppen niet veel voor; waren er hier geen kolenmijnen, dan konden we hier wat hun betreft allemaal recht op stikken.'

Ze halen de neus op voor de Limburgers. Ook de Wilhelminen. Net als haar brute vader destijds, 'koning gorilla', die ook niet zo van zijn zuiderlingen hield. Op de heer Petrus Regout na dan, en Maastricht. Die hebben de provincie dan ook voor de Oranjes gered, anders waren we hier al honderd jaar Belg geweest. Die generaal Dibbetz heeft het toen voor de Belgen danig verpest.'

'Of we dan beter af waren?' vroeg iemand.

'Wie weet?' opperde een andere.

'Bij haar laatste bezoek aan de mijnstreek droeg de koningin een hartstikke dode vos om haar hals. Hoe iemand dat kan dragen zonder te stikken. Zoiets doods, zoiets mufs,' spotte tante Mie, de vrouw van de geschiedkundige tramemployee.

'En dan die hoed die ze droeg, afschuwelijk.'

'Zo boers,' vond Pie's moeder werelds.

'Ze hebben toen een paar mijnwerker bovengehouden, die in spierwitte werkpakken gestoken, en de koningin een handje laten geven. Schoon natuurlijk. Niks geen zwarte kolenvegen; zo zuiver en schoon als chirurgenhandsen. Met in de ene hand een pungel en in de andere een benzinelamp. Iets zeggen tegen majesteit mochten ze niet,' vertelde nonk Piet spottend.

'Die benzinelampen zijn normaal toch alleen voor opzichters,' meende hun vader, wat ruw aan die luchtige vrouwenpraat voorbijgaand. Bij hem moest het altijd ergens over gaan.

'Soms ook voor schiethouwers, om het mijngas rechtijdig op te sporen, want bij ook maar het geringste vleugje koelgas gaat de vlam in die mijnlamp uit, daar heb je geen kanariepietjes meer voor nodig; het mijngas is reukloos, brandbaar en zeer giftig,' wist nonk Piet, die zelf zo'n ondergronds koelpietje was. Schiethouwer op de ON 1.

Zondags kwamen ze allemaal samen op de boerderij van hun ouders. Boven op de berg. De Robroeken, met hun aanhang. Brachten binnen in de 'gow kamer', onder het genot van een glaasje de middag door met dit soort praatjes. De sigaren-